

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA MATEMATIKY, FYZIKY A TECHNICKÉ VÝCHOVY

TVOŘIVÉ WORKSHOPY PRO DĚTI S HISTORICKOU
TÉMATIKOU
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tereza Pokorná

Předškolní a mimoškolní pedagogika, obor Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: PhDr. Petr Simbartl, Ph.D.

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 30. června 2020

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ Ráda bych poděkovala PhDr. Petrovi Simbartlovi, Ph.D., za cenné rady a pomoc při vypracování této bakalářské práce. Současně bych chtěla poděkovat učitelkám v mateřských školách, kde mi byla umožněna realizace workshopů.

OBSAH

Úvod	5
1 POJEM ŘEMESLO	6
2 VZNIK CECHŮ	7
3 HISTORIE TRADIČNÍCH ŘEMESEL.....	8
3.1 MYDLÁŘSTVÍ.....	8
3.2 PAPÍRNICTVÍ.....	9
3.3 LÉKÁRENSTVÍ.....	10
3.4 PERNÍKÁŘSTVÍ	10
3.5 DRÁTENICTVÍ	11
3.6 PEKAŘSTVÍ.....	12
3.7 HRNČÍŘSTVÍ	13
4 ORGANIZACE WORKSHOPŮ PRO DĚTI.....	15
4.1 PŘÍPRAVA AKTIVITY	15
4.2 MOTIVACE.....	15
4.3 ORGANIZACE WORKSHOPU	16
4.4 INDIVIDUALIZACE	17
5 NÁMĚTY NA WORKSHOPY V MŠ.....	18
5.1 MYDLÁŘSTVÍ.....	18
5.2 PERNÍKÁŘSTVÍ	19
5.3 DRÁTENICTVÍ	21
5.4 PEKAŘSTVÍ.....	22
5.5 HRNČÍŘSTVÍ	25
6 NÁMĚTY NA WORKSHOPY MIMO MŠ	27
6.1 PAPÍRNICTVÍ.....	27
6.2 LÉKÁRENSTVÍ.....	28
7 WORKSHOPY REALIZOVANÉ V MŠ A JEJICH REFLEXE	30
7.1 PEKAŘSTVÍ.....	30
7.2 MYDLÁŘSTVÍ.....	32
8 WORKSHOPY REALIZOVANÉ MIMO MŠ A JEJICH REFLEXE	35
8.1 LÉKÁRENSTVÍ.....	35
ZÁVĚR.....	37
RESUMÉ	39
SEZNAM LITERATURY	40
PŘÍLOHY	I

Úvod

Během praxí, které jsem absolvovala v rámci studia, jsem se zaměřila na výuku české historie v mateřských školách. Začala jsem proto hledat inspiraci, jak toto téma zařadit do výuky v MŠ. Ptala jsem se učitelek, které jsem na praxích potkala, jak by výuku historie pojaly ony. Na základě našich rozhovorů jsem se rozhodla podrobněji zpracovat toto téma v mé bakalářské práci.

Děti předškolního věku se s historií setkávají poměrně často. Ve většině pohádek, které jsou buď v televizi nebo jim jsou předčítány z knih, se setkávají s historií i historickými řemesly. Mnozí z nich navštěvují s rodiči různé kulturní památky, jako jsou například zámky nebo hrady. Děti jsou tedy historií obkloповány, a byla by škoda v nich touhu po poznání české historie nebudovat již v předškolním věku.

Budeme se zde tedy zabývat možnostmi, jak zařadit historii do předškolního vzdělávání, a jak téma historie přiblížit dětem předškolního věku. Vytvoříme workshopy, které mohou následně pedagogové ve své praxi využívat. Požadavek na tyto workshopy bude následující. Musí být přiměřené věku dětí a musí probíhat zábavnou formou. Zároveň musí dětem rozšířit poznatky o historii. Měly by obsahovat motivaci, která bude souviset s tématem. Dále budou zahrnovat příběhy, které dětem přiblíží historii jednotlivých řemesel. Nebude chybět ani seznam pomůcek, materiálů a na konec i samotný postup výroby. Zaměříme se na workshopy, které mohou být realizovány jak v mateřské škole, tak i mimo ni. Mimo mateřskou školu mohou být realizovány například v rámci táborů nebo zájmových kroužků.

Z české historie se zaměříme na historická řemesla. Ta jsou dětem nejbližší, protože se často vyskytují v pohádkách. Jejich výuku lze spojit s pracovní výchovou, což je ve vzdělávání v MŠ běžné a žádoucí. Pokud se dětem spojí nové poznatky s jiným smyslovým vjemem, lépe si danou věc vštípí a zapamatují.

Některé vybrané workshopy budeme následně realizovat s dětmi předškolního věku, abychom zjistili, zda jsou proveditelné. Budeme sledovat vhodnost vybraných metod a postupů a případně doporučíme postupy a metody, které budou nejvhodnější. Sepíšeme reflexi vlastního provedení workshopů.

1 POJEM ŘEMESLO

Je obtížné definovat pojem řemesla. Je jen malý rozdíl mezi řemeslem a hospodářskou činností. Hospodářská činnost probíhala ve všech rodinách a šlo o aktivity, které se musely udělat každý den a zvládal je každý hospodář a hospodyně. Nejčastěji šlo o zpracování zemědělských surovin. Řemeslná výroba se lišila obtížností práce. Řemeslníci používali ke své činnosti nástroje a postupy, které hospodáři neovládali. Řemeslná činnost zahrnovala i speciální dovednosti, které se například předávali mezi řemeslníky z generace na generaci.

Ve středověku bylo jako řemeslo bráno vše, co obyvatelé města vykonávali. Řadili se proto k řemeslníkům i divadelníci, malíři nebo písaři. V minulosti byly také snahy dávat řemeslnou výrobu jen a pouze do vztahů s výrobou cechovní. To však není tak docela pravda. Členem cechu mohl být totiž pouze řemeslník, který žil na území města. Existovala ale celá řada řemeslníků, kteří žili za hradbami města. Kvalita jejich výrobků byla srovnatelná, a stali se tak v podstatě konkurenty cechovních řemeslníků. Vznikaly kvůli tomu často boje. Mimo řemeslné cechy mohli řemeslníci patřit například šlechtě, klášterům nebo panovníkům. Pro ty pak vykonávali řemeslnou činnost, aniž by patřili do cechů.

Snad nejvhodnější definicí řemesla je, že jde o nezemědělskou výrobní činnost provozovanou za účelem zisku a vykazující některé typické znaky, například vysoký podíl ruční práce v protikladu se strojní a průmyslovou výrobou. (Kocourek a Podhorský, 2017) Ani tato definice není zcela přesná. Existovali řemeslníci, jako například horníci nebo soukeníci, kteří ke své činnosti potřebovali velké mechanické stroje.

2 VZNIK CECHŮ

Lidé se odjakživa snažili o ekonomické zabezpečení svých rodin. Vznikaly proto nejrůznější řemesla, pomocí nichž získávali tito řemeslníci ekonomické zajištění. Po čase zatoužili řemeslníci po kontaktu s lidmi se stejnými zkušenostmi. Začaly se proto sdružovat řemeslníci různých odvětví. Zprvu šlo jen o sdělování zkušeností a sdílení stejného živobytí. Začala proto vznikat bratrstva. V bratrstvech bylo členství dobrovolné. Jednalo se o jakousi sociální skupinu, která měla společné živobytí, a tudíž i formu života a postavení ve společnosti.

Později začaly vznikat řemeslné cechy. Zde bylo členství povinné. Nastal totiž problém, kdy při rozmachu určitých řemesel vznikala konkurence a spory o zakázky. Proto vznikly cechy, ve kterých byli všichni řemeslníci, kteří bydleli na území měst. Člen cechu musel dodržovat pravidla a při přijímání platil obvykle poplatek. Členství v cechu bylo pro řemeslníka velmi přínosné. Všechny zakázky byly děleny rovným dílem a tím pádem se řemeslníci nemuseli bát konkurence. Pokud se řemeslu dařilo, měli řemeslníci jistotu ekonomického zajištění. Další přínos pro cechovní řemeslníky spočíval v tom, že si ho jeho spoluobčané více vážili. Kdo byl součástí cechů, znamenal ve společnosti více než jako pouhý samostatný řemeslník. Výhodné byly cechy i pro samotné zákazníky. Byly totiž pečlivě kontrolovány ceny služeb a kvalita prodávaných výrobků. Zákazník měl tak jistotu, že nebyl řemeslníkem podveden.

První cechy začaly vznikat již ve 14. století. Vznikaly především u řemesel, která v té době byla nejrozšířenější a kde se nejčastěji objevoval konkurenční spory. Mezi první cechovní řemesla patřila tedy pekařství, řeznictví, ševcovství a další.

Postupem času se blíže určila pravidla pro přijetí do cechů. Každý řemeslník, který do cechů patřil, měl vůči němu také určité závazky. Pokud je nedodržel, nebo porušil některá z pravidel, musel zaplatit pokutu.

Karel IV přerušil roku 1352 na určitou dobu činnost cechů. Důvodem byla morová epidemie, která v tu dobu postihla většinu velkých měst. Z toho důvodu zanikla většina cechů. Pro přijímání nových řemeslníků byla pravidla nastavena příliš přísně a řemeslníci z venkova se do cechů nedostali. Proto byla jejich činnost pozastavena.

3 HISTORIE TRADIČNÍCH ŘEMESEL

V této kapitole budou popsány fakta o historii jednotlivých řemesel. Dále bude zmíněno, jak řemesla vznikala, a jak se v průběhu historie vyvíjela.

3.1 MYDLÁŘSTVÍ

Původně prali lidé prádlo pouze v čisté vodě. Nečistot se zbavovali tím, že prádlo máchali a poté s ním mlátili o kameny nebo jiné tvrdé předměty. Postupem času si začali uvědomovat, že pouze voda k odstranění všech nečistot nestačí, a tak začali do vody přidávat různé přísady. Vyzkoušeli moč, popel nebo hlínu. Později přidávali do vody i kořen mydlice lékařské, která způsobovala pění.

Existuje také legenda o vzniku mýdla. Obyvatelé Říma prý chodili prát své prádlo na úpatí hory Sapó. Na stejném místě též obětovali, při různých rituálech, zvířata. Obyvatelé se divili, proč je prádlo, vyprané právě v těchto místech čistší, než když ho vyperou jinde. Nakonec zjistili, že za to může hmota, která vznikala z tuku obětovaných zvířat a hlíny. Tato hmota stékala do vody a díky ní bylo prádlo čistší.

Ve středověku se k výrobě mýdla používaly dvě hlavní ingredience. Těmi byly potaš a živočišný tuk. Potaš byl louh, který vznikl louhováním popela ve vodě a následným převařením. Živočišný tuk se získával tak, že se z tuku zvířat odstranily všechny zbytky kůže a masa. Poté se tuk vařil s vodou, dokud se voda nevyvařila a tuk se nerozpustil. Nakonec se tyto dvě ingredience spojily a znovu vařili do doby, než vznikla mýdlová hmota. Tato hmota se používala převážně na praní prádla. První kosmetická mýdla určená na kůži vznikla až v 19. století.

V našich zemích se začalo mydlářské řemeslo objevovat až v době Lucemburků. Postupem času byl nahrazen živočišný tuk tukem rostlinným. Nedráždil tolik pokožku a méně zapáchal. Také se do mýdel začaly přidávat různé vonné směsi a mýdlo se tak stalo populárnější. První velkovýroba mýdla u nás vznikla roku 1882. Podnikatel Johann Schicht vybudoval továrnu na mýdlo, a tak vzniklo „mýdlo s jelenem“, které je známé dodnes. Dalším českým mydlářem, který si založil podnik na výrobu mýdla, byl František Otto. Ten měl podnik v Rakovníku a vyráběl tzv. „mýdlo s rakem“.

3.2 PAPIRNICTVÍ

Lidé od pravěku toužili zaznamenávat své myšlenky pro budoucí generace. Začali proto vymýšlet způsoby zaznamenávání, které by vydržely co nejdéle v původní podobě. Z počátku zaznamenávali znaky na stěny v jeskyních, k tomu používali dřevěné uhlí. Postupem času zatoužili po tom, aby mohli své poznámky přenášet z místa na místo. Vznikly tedy hliněné destičky, na které se myšlenky zaznamenávaly rytím. Lidé ale zjistili, že jsou destičky příliš těžké, a tak hledali alternativu, která by byla skladnější a vážila by co nejméně.

Egyptané vynalezli papyrus, který se svými vlastnostmi velmi podobal dnešnímu papíru. Papyrus nahradil pergamen, který se vyráběl ze zvířecích kůží. Byl trvanlivější a vhodnější pro psaní inkoustem než papyrus. Byl ale také dražší a mnoho lidí si ho nemohlo dovolit.

Papír vznikl přibližně roku 105 př. n. l. v Číně. Zde se do této doby psalo na hedvábí. Papír, který se v Číně vyráběl, byl z hmoty, která vznikla ze spojení vody a konopných stvolů. Takový papír se vyvážel z Číny do celého světa až do 14. století. V té době vznikly první papírny v Jižní Evropě.

První dochovaná kniha z papíru nalezená na našem území pochází z roku 1310 a je to kronika Starého Města pražského. První obchod s papírem v českých zemích byl otevřen roku 1381.

První skutečně doložená papírna působila od roku 1499 na Zbraslavi. Král dal mlynáři tamního opata souhlas, „aby šatů starých, kteréž k děláni papíru příslušejí, jinam ze země voziti nedopouštěl, než aby je sám kupoval a papír z nich pro obecný užitek země české dělal. (Alena a Vlastimil Vondruškovi, 2015) Během 16. století vznikaly v českých zemích další papírny a výroba se tak rozrostla.

Výroba papíru, jak bylo zmíněno v úryvku, probíhala ze starých textilních materiálů. Látky byly rozřezány na menší kusy a následně přebrány od knoflíků, nití a přezek. Následovalo praní a bělení látek. Protože barva a materiál textilií ovlivnily vzhled papíru, bylo nutné látky roztřídit. Když byly látky rozdělené, rozřezaly se znovu na menší kusy a nechaly se hnit, dokud se nerozpadly na prvočinitele. Pak se do směsi přidalo vápno a společně se hmota drtila. Tento proces trval několik týdnů. Následně se hmota převažila, aby se odpařila přebytečná voda a přelila se do forem obdélníkového tvaru. Formou se

pohybovalo ze strany na stranu a tím se odstranily poslední zbytky vody. Když byla směs zbavená vody, přicházelo na řadu sušení a lisování. Mokrý arch papíru se vyklopil na savou plstovou podložku a přikryl se další podložkou. Takhle navrstvený papír se lisoval a sušil. Po usušení byl arch namočen do roztoku vody a kamence, to se dělalo proto, aby se na papír mohl nanést inkoust. Poté proběhlo další lisování a sušení. Na závěr takto zdlouhavého procesu bylo potřeba papír uhladit. K tomu se používala kamenná nebo kovová hladítka.

3.3 LÉKÁRENSTVÍ

Nemoci trápili lidi odjakživa, a proto se spoléhali na pomoc léčitelů, doktorů a lékárníků. Dříve připravovali všechna léčiva apatykáři přímo v lékárnách. K výrobě mastí, roztoků nebo kapslí používali pouze přírodní zdroje. Tyto suroviny nakoupili od kořenářek ve vesnici, nebo si je vypěstovali na svých zahradách. Pro suroviny dovážené ze zahraničí chodili na trhy.

V lékárnách nebyly vystaveny hotové přípravky. Byly tam pouze suroviny, ze kterých pak lékárník namíchal léčivo přesně podle potřeb zákazníka. Toto řemeslo bylo velmi uctívané a vážené, protože služby lékárníků využívali prakticky všichni občané.

Ve starověku se léčiva skládala pouze z výtažků z bylin. Ve středověku se k tomuto řemeslu připojili znalosti alchymie, ve které se objevovaly prvky nynější fyziky, chemie nebo medicíny.

První lékárna, která vnikla na našem území, vznikla roku 1135 v Praze. V 14. století přišel do Prahy ve službách Karla IV. Angelus de Florencia. Ten si zřídil v Praze svou vlastní lékárnu a stal se nejznámějším lékárníkem českých zemí té doby.

Později nahrazovaly přírodní složky léčiv složky chemické. V dnešní době se můžeme rozhodnout, zda své nemoci budeme léčit léčivy uměle vyrobenými nebo pomocí přírodních ingrediencí.

3.4 PERNÍKÁŘSTVÍ

Perníkářství bylo považováno za samostatné řemeslo oddělené od pekařů. Bylo tomu tak proto, že recept si každý perníkář nechával pro sebe a bral ho jako tajemství. Těsto na perníky se zadělávalo medem a přidávalo se do něj speciální koření jako například: badyán, hřebíček, skořice nebo pepř. Takto zpracované těsto se nechávalo odležet několik

týdnů až půl roku. Čím déle se těsto nechalo odležet, tím výraznější mělo chuť. Často se také do těsta přidávaly bylinky jako mateřídouška, levandule, rozmarýn nebo majoránka.

První zmínka o perníkářství v českých zemích pochází z roku 1335. Tehdy se v Turnově konalo posvícení a během něho se tato pochoutka prodávala.

Perníky se původně vytlačovaly do forem, které na to byly uzpůsobeny. Vyráběli se z tvrdého, nejčastěji hruškového dřeva a motiv do nich býval vyrytý. Nejprve zhotovovali tyto dřevěné formy řezbáři. Jejich práce byla precizní a na pernicích se tak daly zachytit i ty nejmenší detaily. S postupem času se perníkáři naučili vyrábět tyto formy sami. Později se perníky z těsta začaly vykrajovat a motivy se na ně přenášet pomocí cukrové polevy.

Motivy perníků se s dobou lišily. Prodávali se perníky s ornamentálním zdobením, s hlavami panovníků, s náboženskými motivy nebo jen jednoduché perníky například ve tvaru srdce, fajfky, zvířete nebo květiny. Společné měly ale to, že si perníkáři dali záležet na vzhledu. Bylo to totiž to nejdůležitější, podle čeho si lidé perníky vybírali.

Na počátku 19. století se perníkářům příliš nedařilo a koncem tohoto století perníkářství jako samostatné řemeslo zaniklo. Stalo se tak hlavně kvůli rozmanitosti cukrářských výrobků, které konkurovaly perníkům.

3.5 DRÁTENICTVÍ

Drát je pro lidstvo známý již od dob vynalezení kovů a jejich slitin. Byl ovšem velmi drahým materiálem, proto si ho nemohlo mnoho lidí dovolit. Vysoká cena se odvíjela od náročnosti procesu výroby. Až do 17. století se drát vyráběl rozklepáváním, které probíhalo za vysokých teplot. Později byla vynalezena technika tažením.

Zprvu se z drátu vyráběly převážně šperky, spony a další doplňky, které si kupovala šlechta. Také byl využíván při výrobě zbraní, kde se jím omotávaly jílice mečů. S postupem času se začal drát používat i v běžném životě. Zhotovovaly se z něj předměty, které byly využívány v domácnostech. Další využití drátu bylo takzvané heftování. Heftování byla metoda spravování prasklých a rozbitých keramických nádob. Po obou stranách praskliny se vyvrtal malý otvor, kterým byl protažen a následně utažen drát. Dále se využíval ve stavebnictví na zpevnění stavebních materiálů.

Náročnost drátenického řemesla spočívala v putování po vesnicích a městech. Dráteníci zde prodávali vlastní výrobky nebo opravovali rozbité nádoby, nářadí, ploty a jiné věci. První dráteník u nás byl zaznamenán v Hradci Králové na přelomu 14. a 15. století.

Mezi lidmi se vyprávěla legenda o vzniku drátenického řemesla. *Vypráví o tom, jak obyvatelé vsi Velké Rovné počátkem 18. století zradili slavného zbojníka Juraje Jánošíka, a ten je pak proklel slovy: „Vezměte si drát a kleště a toulejte se světem, protože nic lepšího si nezasloužíte.“* (Kocourek a Podhorský, 2017)

Později dráteníci přestali putovat po vesnicích a usadili se. Bylo tomu tak z důvodu, že si získali stálé zákazníky. Také začali do své práce zanášet okrasné prvky. Například do sítě, kterou chtěli ovinout kolem hrnce, zakomponovali vzor kytky. Nebo samotné sítě motaly v různých stylech. Oka byla různě široká, dlouhá a tvarovaná. Často se objevovaly vlnky, obloučky nebo kosočtverce. Současní dráteníci jsou již v podstatě umělci. Z drátů vyrábějí svá umělecká díla v podobě dekorací, šperků a jiných okrasných předmětů.

3.6 PEKAŘSTVÍ

Ve 13. století se začala v českých zemích zakládat středověká města. Většina těchto měst zůstala i nadále hospodářskými městy. Zachovalo se zde pěstování a zpracování zemědělských surovin, proto měli obyvatelé měst dostatek vlastních surovin, jako například mouky. Lidé si z toho důvodu pekli chléb a sladké pečivo doma. Jedinou nevýhodou bylo topení do pecí, které bylo velmi nákladné. Hospodyně proto pekly pečivo většinou jedenkrát do týdne.

I přes to vzniklo v tu samou dobu pekařské řemeslo. Jako důvod jeho vzniku se uvádí, že pekaři pekli chléb a pečivo každý den, zatímco hospodyně ho nepekly tak často. Toto tvrzení ovšem není zcela pravdivé. Většina obyvatel měst uměla v té době počítat a věděla, že chléb od pekařů je příliš drahý a jeho nákup se jim nevyplatí. Proto si u pekařů nejdříve nic nekupovali. Pravděpodobnější je tvrzení, že pekaři vydělávali díky chudším vrstvám obyvatel. Do měst se totiž začali sjíždět lidé z vesnic, kteří ve městech pracovali jako čeledí. Většina těchto lidí žila v podnájmech bez vlastní kuchyně. Proto si pečivo nemohli upéci a chodili ho kupovat, i když bylo dražší než domácí. Dalším důvodem mohl být fakt, že výplatu dostávali každý den večer a ta na pečivo stačila. Nic jiného si za peníze kupovat nepotřebovali. Měšťané si pečivo u pekařů také nakupovali, ale nešlo o pravidelné nákupy.

Využívali toho spíše ve sváteční dny. Až v období renesance si hospodyně zvykli na nákup čerstvého chleba a pečiva a vlastní pečení omezily.

Upéci sladké pečivo bylo náročnější než upéci chleba. Jako sladidlo se ve středověku používal med nebo zavařené ovoce, protože cukr nebyl běžně k dostání. Sladké pečivo se proto neobjevovalo na stolech každý den. Lidé ho pekli nebo nakupovali převážně pro výjimečné události. Nejznámějším sladkým pečivem byly koláče.

Ve 14. století vznikají samostatná řemesla koláčníků, která se lišila od běžných pekařů a často si s nimi konkurovala. V renesanci se ovšem toto řemeslo vytrácí a prodej sladkého pečiva se vrací zpět k pekařům.

3.7 HRNČÍŘSTVÍ

Keramika je velmi staré odvětví výroby, které je charakteristické pro období pravěku. Pomocí nálezů keramických nádob můžeme dnes dokládat a mapovat život pravěkých lidí. Lidé si z keramiky zhotovovali různé nádoby a mísy. Proces výroby byl různý. Zpočátku měli lidé konstrukce, na které vrstvěli hlínu a poté je nechali uschnout. Další možnou technikou bylo tvarování nádob ručně bez jakékoliv konstrukce nebo šablony. Velmi rozšířenou technikou bylo také tvarování pomocí válečků, které byly spojovány do tvaru nádoby a následně vyhlazovány.

V Keltském období se již objevují hrnčíři, kteří se výrobou keramických nádob zabývali. K práci používali jílovitou hlínu a výrobky vypalovali v jednoduchých pecích.

V 12. až 13. století se v českých zemích začali používat hrnčířské kruhy. Ty usnadňovaly práci, protože hrnčíř je roztácel nohou a měl tak obě ruce volné. Nádoby zhotovené na takových kruzích byly slabší, a proto se v nich rychleji a lépe vařilo.

K vypalování keramických výrobků se používaly polní pece. Ty vznikaly v jámách a na venkově se jejich používání udrželo až do 20. století. Od 13. století se však začaly používat i kamenné pece. Ty se stavěly nad terénem a často měly kopulovitý tvar. Nad kamennými pecemi býval většinou dřevěný přístřešek, který chránil pec před deštěm. Vypalování keramiky probíhalo různými způsoby. Buď se keramika nechávala vypalovat rovnou v topeništi, nebo na to měla pec uzpůsobenou komůrku, která byla topeništěm vyhřívána.

Počátkem 13. století se rozšířila obliba glazurování keramických nádob. Glazura plnila funkci estetickou ale i praktickou. Díky ní se stala nádoba odolnější proti prosáknutí. Glazura

se ze začátku používala hlavně na vnitřek nádob. Plnila tak zpočátku hlavně ochrannou funkci. Později se začala používat barevná glazura na zdobení nádob. Ve středověku se používaly glazury olovnaté. Ty se vyrábějí z olovnaté běloby, křemičitého písku a kaolinu. Poté přidáním dalších přísad se měnila barva glazury. Například přidáním chromu vznikla zelená glazura nebo přidáním kobaltu vznikla modrá barva glazury.

Hrnčíři žili spíše na venkově, kde mohli těžit hlínu. Své výrobky tak prodávali mezi ostatní venkovany, nebo na trzích. Hrnčířské řemeslo nebylo dobře placené, proto většina hrnčířů žila ve skromných příbytcích na venkově.

(Kocourek a Podhorský 2017, Alena a Vlastimil Vondruškovi 2015, Receptář 2012)

4 ORGANIZACE WORKSHOPŮ PRO DĚTI

Při organizaci workshopů pro děti existuje několik pravidel, jimiž by se měl učitel řídit. Tato pravidla mu pomohou správně naplánovat aktivitu, motivovat děti k činnosti a zvládnout průběh dané činnosti. Pedagog, nebo kdokoliv kdo pořádá workshop pro děti, by měl celý průběh promyslet a připravit se na možné obtíže.

4.1 PŘÍPRAVA AKTIVITY

Pokud je to možné, měl by si pedagog na začátku plánování zjistit informace o dětech. Důležité pro něj budou informace o počtu dětí, věku a zda se skupina dětí zná nebo nezná. Další podstatnou informací jsou schopnosti a dovednosti dětí, například pro výrobu z papíru je důležité vědět, zda děti umí manipulovat nůžkami, lepidlem atd. Čím více informací se podaří sehnat, tím lépe se bude daná činnost plánovat.

Může se však stát, že plánovaný workshop bude probíhat na nějakém veletrhu nebo kulturní akci. Zde samozřejmě vedoucí workshopu nemůže získat informace o dětech. Je proto ideální počítat s více variantami aktivit, které se budou lišit obtížností.

Poté může učitel přejít k samotnému plánování. Je potřeba připravit dostatečné množství materiálu, aby se nestalo, že v průběhu workshopu dojde. Dalším důležitým bodem je dostatek pomůcek. Nemělo by stát, že je například málo lepidel a děti musejí čekat, aby se o lepidlo vystřídaly. Také je potřeba promyslet samotnou organizaci workshopu. To zamezí pozdějším chybám. Je důležité vědět, co bude úkolem dětí, kolik dětí bude u jedné pracovní plochy a zda budou pracovat po skupinkách nebo frontálně. Je také nutné mít promyšlený čas, který bude dětem poskytnut na splnění aktivity.

Pomoci může i vypracovaná příprava. Zde je dobré si udělat poznámky o tom, jak budou činnosti probíhat za sebou. Mohou být vytvořeny poznámky o tom, co bude v průběhu workshopu dětem sděleno a jakým způsobem.

4.2 MOTIVACE

Motivace je důležitou součástí, která by se měla objevovat před každou řízenou činností. Tímto pojmem je myšlena motivace k určité činnosti, kdy se pedagog snaží zábavnou formou připravit dítě na vykonávání následné aktivity. Pomocí vhodné motivace může docílit toho, že se děti budou na aktivitu těšit, budou věnovat činnosti více pozornosti a tím budou v jejím plnění úspěšnější.

Motivace by měla být předem promyšlená. Důležité je, aby měla něco společného s nadcházející aktivitou. Měla by dětem naznačit, co bude následovat. Zároveň by je měla bavit už samotná činnost motivační.

Motivovat můžeme například pomocí záhadného pytle. Tato motivace se dá využít u velkého spektra činností. Učitel přinese do třídy pytel, nebo jakoukoliv jinou tašku, v něm budou ukryty předměty, které souvisí s nadcházející aktivitou. Nejlépe bude motivace fungovat, když se budou děti aktivně zapojovat. Proto mohou vymýšlet, jak se pytel dostal na území školky, co může v pytli být a na co se dají takové předměty využít.

Další vhodná aktivita je motivace příběhem. Příběh může být vlastní, který napsal učitel pro své záměry. Nebo je možné použít jakoukoliv pohádku. Text by měl mít souvislost s hlavní činností workshopu. S textem se dá dále pracovat.

Použity mohou být ale i hry, kde je výhoda že se v průběhu workshopu vystřídá rušná i klidná část. Děti nebudou mít v průběhu činnosti takové tendence pobíhat okolo stolů. Využít se mohou i různé písničky, hádanky nebo básničky s pohybem.

4.3 ORGANIZACE WORKSHOPU

Samotná organizace workshopu probíhá podle připraveného harmonogramu a systému. Na začátku je potřeba děti rozdělit k pracovním plochám a vysvětlit jim, zda budou pracovat společně nebo samostatně.

Následuje popis aktivity, kdy učitel dětem, nejlépe názorně, vysvětlí pracovní postup. Zároveň ukáže dětem, jaké pomůcky budou používat, a jak se s nimi správně zachází. Ideální je ukázat dětem též hotový výrobek, aby měly představu o tom, jak přibližně má výsledný produkt vypadat. Pokud je možnost, vystaví učitel výrobek na viditelné místo, aby se mohly děti v průběhu činnosti na výrobek znovu podívat.

Důležité je mít v záloze aktivity, které budou navíc. Ty mohou být nabídnuty dětem, které již hlavní činnost zvládly a chtějí ještě pracovat.

Na konci činnosti by mělo být zhodnocení, kdy děti budou moci vyjádřit své postřehy a dojmy. Zároveň pedagog může shrnout, jak se mu práce dětí líbila a co konkrétně nejvíce oceňuje.

4.4 INDIVIDUALIZACE

Každé dítě je jedinečné, a to se odráží při jeho práci. Pokud bude dětem zadán stejný úkol, každé dítě ho vypracuje odlišně. Bude se lišit například rychlostí práce, kvalitou finálního výrobku ale i samotným postupem. Každé dítě může do svého výrobku zanechat prvky, které do něj nepatří, nebo může výrobek vytvořit dle vlastní fantazie. V takovém případě je důležité nehodnotit výrobek negativně.

Během plánování workshopů je potřeba dbát na individualizaci. Je nutné mít připraveno více obtížností, ze kterých si děti budou moci vybrat. Může být nabídnuto i větší množství pomůcek, které mohou děti k výrobě využít. Zvolit si mohou způsob, jakým pak budou postupovat.

Individualizace je též důležitá proto, že pokud má dítě možnost zvolit si styl, pomůcky a náročnost, je pravděpodobné, že se mu výrobek podaří. Pocit úspěchu ho při dalším vyrábění namotivuje, aby si vybral jiný postup nebo jinou úroveň. Naučí se tedy rozhodovat se a nést odpovědnost za svá rozhodnutí. Zároveň bude své schopnosti a dovednosti rozvíjet individuálním tempem, které je pro něj ideální.

5 NÁMĚTY NA WORKSHOPY V MŠ

Tyto workshopy jsou vytvořeny pro realizaci v mateřských školách. Je zde počítáno s realizací v prostorách MŠ a s vybavením, které mají běžné mateřské školy.

5.1 MYDLÁŘSTVÍ

Motivace:

Hra na špinavé ruce: Do misky nasypeme barevné třpytky různých velikostí, které budou při hře představovat bakterie. Děti si umyjí ruce pouze čistou vodou. Když zjistí, že bakterie na rukách stále mají, položíme jim otázku: *Co můžeme udělat pro to, abychom bakterie odstranili?* Děti navrhnou, že mohou použít k umytí rukou mýdlo. Zjistí tedy, že pokud nechtějí mít na rukou bakterie, musí si mýt ruce mýdlem.

Příběh:

„Děti, pohodlně se usadte a poslouvejte příběh, který vám dnes budu vyprávět. Před dávnými časy, kdy lidé ještě neznali mýdlo, prali prádlo a smývali nečistoty pouze čistou vodou. Postupem času si začali uvědomovat, že k odstranění všech nečistot a bakterií jim pouhá voda nepostačí. A tak přidávali do vody různé věci, které našli a zkoušeli, co jim od špíny pomůže. Míchali vodu s hlinou, pískem nebo popelem. Až jednoho dne smíchali tuk s popelem a vzniklo první mýdlo. Zjistili, že pomáhá v odstraňování nečistot a od té doby mýdlo používají. A jestli chcete, můžeme si vlastní mýdlo zkusit vyrobit.“

Pomůcky:

- silikonové formy
- hluboká lžíce nebo naběračka
- nůž
- dva hrnce (jeden větší a druhý menší)
- vařič
- ubrus na ochranu pracovní plochy
- plastové tácy

Materiál:

- čirá mýdlová hmota
- sušené bylinky a květiny (například růže, levandule, měsíček lékařský, kopřiva, sedmikráska)
- vonné olejíčky

Počet dětí: Aktivita je určená pro přibližně 5 dětí.

Věk: 3–6 let

Postup:

Výroba mýdla – Z mýdlové hmoty oddělíme dostatečně velké množství, které bude odpovídat počtu dětí. Do většího hrnce napustíme vodu a necháme postupně ohřívat na vařiči. Do menšího hrnce dáme ztuhlou mýdlovou hmotu a za stálého míchání jí rozpustíme. Mezitím, než se hmota rozpustí, si každé dítě vybere svojí silikonovou formu, kterou naplní sušenými bylinkami nebo květinami. Ty by měly zabrat cca jednu pětinu formy. Pokud máme k dispozici více vonných olejíčků, mohou si k nim děti přivonět a vybrat si jeden, který jim bude nejvíce vonět. Poté děti jednotlivě přistoupí k hrnci s rozpuštěnou hmotou a pomocí lžice nebo naběračky naplní formu těsně pod okraj. Nakonec si do formy přidají kapku vonného olejíčku, který si vybraly. Plné formy dáme na táč a označíme, komu jaká forma patří. Necháme ztuhnout do druhého dne a poté mýdlo z formy vyndáme.

5.2 PERNÍKÁŘSTVÍ

Motivace:

Záhadný pytel: Na začátku řízené činnosti s sebou přineseme do třídy pytel, ve kterém budeme mít vykrajovátko na vykrajování perníčků. Nesmí být průhledný, aby děti neviděly obsah. Dětem řekneme, že jsme ráno na zahradě našli záhadný pytel a že jsme se ještě nepodívali, co v něm je. Necháme děti chvíli hádat, co by mohl pytel obsahovat. Rozvíjíme tím dětskou představivost a děti se budou více těšit, až zjistí, co v pytli je. Poté obejdeme všechny děti a necháme je sáhnout do pytle a osahat předměty, které v něm jsou. Pokud nějaké dítě nebude chtít sáhnout dovnitř pytle, může obsah osahat zvenku přes látku. Poté budou děti hádat co v pytli je. Dojdeme k závěru, že v něm jsou vykrajovátko na vykrajování perníčků.

Příběh:

„Děti, dnes si budeme vyprávět příběh o perníkářích. Dříve byl recept na těsto, ze kterého se pekly perníčky, tajný. Předával se z generace na generaci a znali ho pouze lidé, kteří si jeho pečením vydělávali na živobytí. Tajemstvím tohoto těsta byl med a speciální koření, které se do těsta přidává i dnes. Lidé si proto nemohli perníčky upéct doma a museli je nakupovat u perníkářů. Každý perníkář měl své vlastní formy, které používal, a proto měl každý perníkář jiné tvary perníků. Někdo prodával perníky ve tvaru srdce, jiný zas ve tvaru dýmky nebo zvířat. Později začali perníky zdobit i cukrovou polevou a často byly nazdobeny tak krásně až z nich šly oči kolem. Postupem času byl recept vyzrazen, proto je dnes známý a může si perníky upéct kdokoli doma.“

Pomůcky:

- podložky na vyválčení těsta
- váleček
- vykrajovátka na vykrájení perníčků
- plechy
- pečící papír
- staré noviny

Materiál:

- těsto (které připravíte den předem a necháte ho přes noc odležet v ledničce)
- hrubá mouka na posypání podložky
- tuby s barevnou cukrovou polevou

Počet dětí: 10**Věk:** 3–6 let**Postup:**

Pečení perníčků – První den s dětmi vykrajíme a upečeme perníčky. Rozdělíme děti podle počtu podložek a každé skupině vyválíme placku z těsta, která bude přibližně 0,5 cm vysoká. Děti se vystřídají o vykrajovátka a vykrájí z těsta perníčky, které dají na plechy. Poté pečeme perníčky na 160° Celsia přibližně 10 minut. Upečené perníčky naskládáme na jeden plech a necháme do druhého dne odležet.

Zdobení perníčků – Druhý den můžeme perníčky s dětmi ozdobit. Rozložíme na pracovní desku staré noviny, aby se zamezilo jejímu zašpinění. Dětem rozdělíme perníčky a tuby

s cukrovou polevou. Nejprve dětem ukážeme, jak je potřeba s tubou zacházet a jak se perníčky zdobí. Poté necháme děti, aby si nazdobily perníčky podle své fantazie. Polevu necháme zatvrdnout do dalšího dne.

5.3 DRÁTENICTVÍ

Motivace:

Motivace prostřednictvím pohybové hry Dráteník putoval od města k městu...: Po třídě rozložíme malé obruče tak, aby jejich počet odpovídal počtu dětí ve třídě. Dětem vysvětlíme, že každá obruč symbolizuje jedno město nebo vesnici. Můžeme si s dětmi vyjmenovat, jaká města a vesnice známe. Pravidla hry jsou jednoduchá. Když bude z rádia hrát písnička, putují dráteníci mezi městy. Když se hudba zastaví, vybere si každý dráteník jedno město. *„Ale pozor děti, nemohou přece být v jednom městě současně dva dráteníci!“* Postupně můžeme měnit chůzi do hudby za skákání snožmo, skákání žabáků, lezení po čtyřech a další pohybové aktivity.

Příběh:

„Děti, ve hře, kterou jsme teď hráli, se objevilo slovo dráteník. Víte někdo, co to znamená? Nevíte? Nevadí! Povím vám teď příběh o tom, jak vzniklo řemeslo zvané drátenictví. Před dávnými časy byl vynalezen drát. Drát byl ale velmi drahý, proto si ho mohli dovolit jen panovníci a jejich nejbližší. Používal se k výrobě šperků, spon a dalších ozdob. Když se začal vyrábět drát ve velkém a bylo ho všude dostatek, začala jeho vysoká cena klesat. Mohl si proto koupit drát kdokoli, a tak vzniklo řemeslo drátenictví. Dráteník byl člověk, který putoval od vesnice k vesnici a opravoval lidem rozbité nádoby, ploty, nářadí a jiné věci. K opravování používal pouze drát a kleště, kterými drát různě tvaroval a stříhal. Dnes už dráteník nechodí po vesnicích a nespravuje nádobí, ale vyrábí krásná umělecká díla.“

Pomůcky:

- štípací kleště na drát

Materiál:

- plyšové dráty (různé barvy)
- špejle
- drát 1,5 mm

Počet dětí: 20–25

Věk: 3–6 let

Postup:

Ozdoba do květináče – Dětem rozdáme barevné plyšové dráty a ukážeme jim, jak se s nimi pracuje. Jak mají správně dráty modelovat, jak se dají ohýbat a jak mohou spojit dva dráty k sobě. Děti budou mít za úkol vyrobit jakýkoliv tvar z drátů. Pro inspiraci mohou být na stole položené naše výtvary, např. Srdce, slunce, mrak. Děti si pak podle jejich preferencí vyrobí svůj vlastní tvar. Nakonec dětem pomůžeme připevnit tvar na špejli. K tomu použijeme drát 1,5 mm.

5.4 PEKAŘSTVÍ**Motivace:**

Pracovní list: Dětem rozdáme pracovní listy. Jejich úkolem je spojit čísla s počtem koláčů. Nakonec mohou vybarvit obrázek pekaře, který je na spodní polovině pracovního listu.

Příběh:

„Děti dříve, když ještě neexistovali pekaři, tak si každá hospodyně pekla pečivo sama doma. Jednou týdně zatopila v peci a napekla chléb, housky i rohlíky. Když se chystala nějaká oslava nebo se třeba slavila svatba, upekly hospodyně i sladké pečivo. Postupem času začali lidé toužit po čerstvém pečivu, a tak vzniklo řemeslo pekařů. Hospodyně tak nemusely péct pečivo každý týden a mohly si vybrat z více druhů pečiva. Pekaři existují dodnes a my si od nich můžeme pečivo kupovat.“

Pomůcky:

- 2 mísy
- 4 vařečky
- lžíce podle počtu dětí
- pečící papír
- plech na pečení
- razítko na koláčky

Materiál:Těsto:

- 500 g hladké mouky
- 3 žloutky
- jedno změkklé máslo
- špetka soli

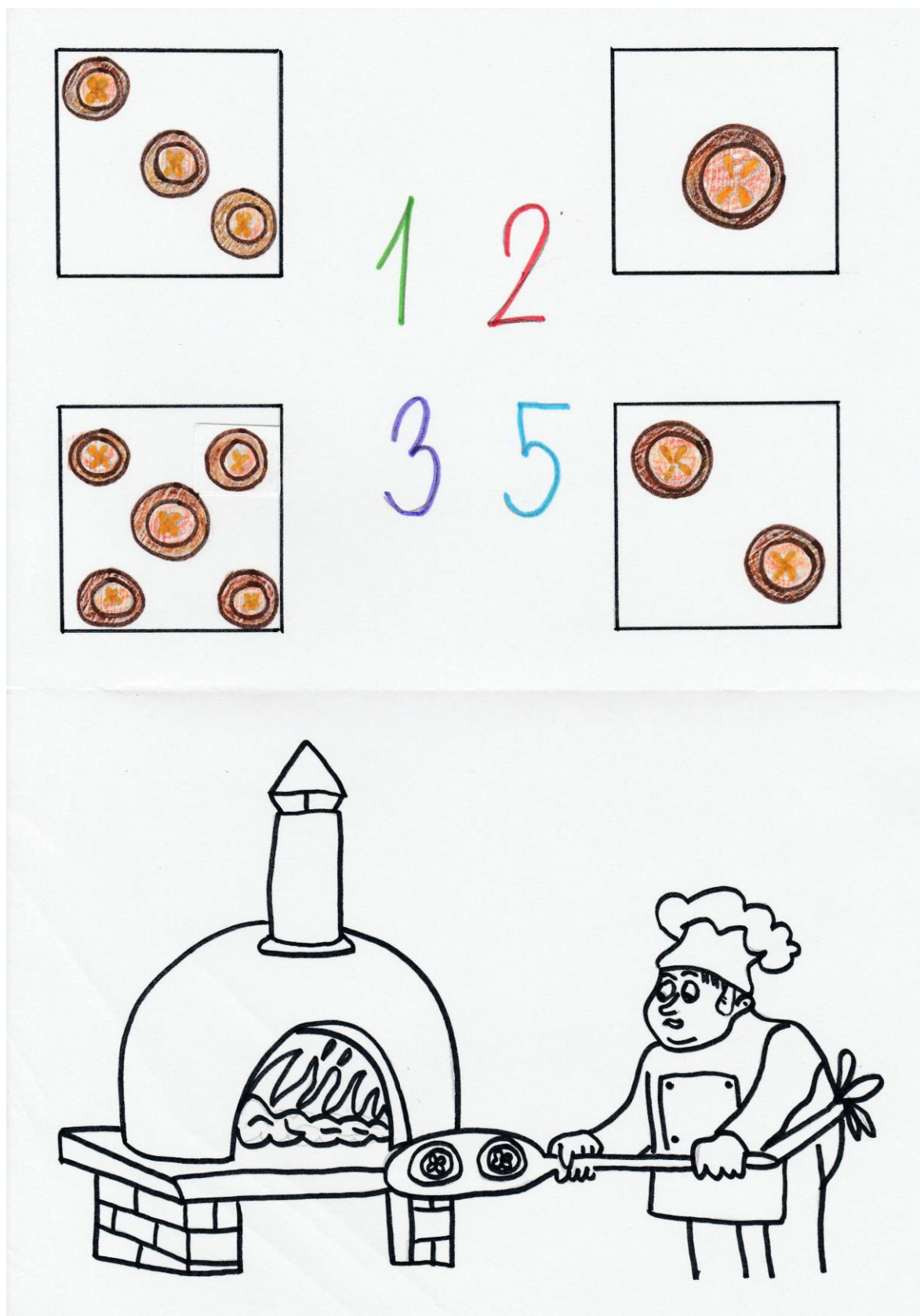
- vanilkový cukr
- droždí
- jeden hrnek mléka

Náplň:

- tvaroh
- moučkový cukr
- 2 vejce
- 1 vanilkový puding
- 1 vanilkový cukr
- rozinky

Počet dětí: 15-20**Věk:** 3–6 let**Postup:**

Pečení koláčů – S dětmi vložíme do jedné mísy přísady na těsto a společně promícháme. Děti se v měření množství a míchání surovin mohou vystřídat tak, aby se zapojily všechny. Stejným způsobem jako těsto připravíme i tvarohovou náplň. Poté rozdělíme těsto na stejně velké části, ze kterých děti vypracují kuličky. Z těch nakonec pomocí razítka vytvoří koláčky s vystouplým okrajem. Když jsou koláčky rozložené na plechu, naplníme je náplní. Pomocí čajové lžičky nanese na koláčky tvarohovou náplň a ozdobíme rozinkou. Dáme péct na 190° Celsia.

Obrázek 1 Pracovní list Pekařství – přepracováno (Getty Images, 2020)

5.5 HRNČÍŘSTVÍ

Motivace:

Pomocí dopisu: Dětem přečteme dopis, který jsme ráno našli před školkou. K dopisu byla přiložena taška se záhadnými předměty. V dopise stojí: *„Milé děti, rád bych se vám představil. Jmenuji se skřítek Zapomínáček a rád bych vás požádal o pomoc. Jak mé jméno napovídá, zapomenu vše, co mohu. Nedávno, když jsem se procházel po světě, jsem potkal svého kamaráda skřítku Usínáčka. Šel zrovna k jednomu člověku, který se jmenuje Jirka a nesl mu v tašce nějaké předměty. Ovšem cesta ho čekala daleká a Usínáček byl neustále unavený. Musel proto často odpočívat a daleko nedošel. Nabídl jsem mu proto svoji pomoc a řekl jsem Usínáčkovi, že to k tomu člověku odnesu. Bohužel, jsem zapomněl, čím se Jirka živí, a tak nevím, jak ho mám ve vesnici najít. Pamatuji si pouze to, že v tašce, kterou Jirkovi nesu, jsou předměty, které s jeho řemeslem souvisejí. Já sám si s tím ale nevím rady. Pomůžete mi přijít na to, jakým řemeslem se Jirka živí? Pozorně si prohlédněte předměty, které jsou v tašce ukryté. K jakému řemeslu by mohly patřit?“* Z tašky vyndáme keramickou hlínu a keramický hrneček. Děti se snažíme navést, aby přišly na řemeslo hrnčířství.

Příběh:

„Ptáte se, jak vzniklo řemeslo hrnčířství? Jednoduše tak, že lidé postrádali nádoby, do kterých by mohli dávat své jídlo nebo vodu. Proto začali tvarovat z hlíny první misky, které nechali uschnout na slunci a poté je používali. Později se naučili vypalovat keramickou hlínu ve speciálních pecích. Díky tomu byla výroba rychlejší a mísa vydržela delší dobu. Nakonec se naučili získávat barvy, kterými misky zdobili. Těmto barvám se říká glazura. Nejdříve si takové misky vyráběl doma každý hospodář sám, později vzniklo řemeslo hrnčířů.“

Pomůcky:

- silikonová nebo plastová miska 10x
- váleček
- příborový nůž

Materiál:

- keramická hlína (kterou není potřeba vypalovat)
- barvy na keramiku

Počet dětí: 10

Věk: 3–6 let

Postup:

Keramická miska – Děti si rozdělíme do skupin po 10. Každé dítě si vezme jednu silikonovou nebo plastovou misku, která poslouží jako forma. Následně ukrojíme každému z dětí část keramické hlíny. Než jí děti začnou tvarovat, musí se nejdříve zpracovat. Toho docílíme tak, že si každé dítě svou část hlíny zahřeje v dlaních a zpracuje jí do tvaru koule. Z té si každé dítě vyválí placku cca 0,5 cm vysokou. Na stůl si postaví misku dnem vzhůru a na ní položí vyválenou hlínu. Odřeže okraje a hlínu vytvaruje podle plastové misky. Takto vytvarovaná hlína se nechá zaschnout dle návodu na konkrétní keramické hlíně. Po zaschnutí si jí děti mohou ozdobit barvami na keramiku, které se také nechají zaschnout.

6 NÁMĚTY NA WORKSHOPY MIMO MŠ

Tyto náměty mohou být použity například na dětských táborech, nebo na zájmových kroužcích. Jsou vytvořeny jak pro realizaci venku, tak také vevnitř.

6.1 PAPIRNICTVÍ

Motivace:

Pomocí maňáska Papíráčka: Papíráček je maňásek, který je vyroben ze starých novin a krepového papíru. Dětem se představí a poví jim příběh o tom, jak vznikl papír.

Příběh:

„Děti zajímá vás, jak se vyrábí papír? Dříve, když papír neexistoval, přemýšleli lidé, jak by mohli zaznamenávat své myšlenky a vzpomínky. Nejdříve kreslili obrázky pomocí uhlí na stěny jeskyní. Postupně je začalo trápit, že si tyto kresby nemohou vzít nikam s sebou, a tak jednoho dne vznikl papír. Byl lehký a dal se snadno složit, proto ho lidé mohli nosit všude s sebou. Řemeslo, které se zabývalo výrobou papíru, se nazývalo papírnictví. Papír se nejdříve vyráběl ze starých kusů oblečení. Také dnes se papír vyrábí, ale místo starého oblečení se k jeho výrobě používá dřevo ze stromů, nebo se může papír vyrobit ze starého papíru. Tomu se říká recyklace a slouží k tomu starý papír, který lidé vyhodí do speciálních kontejnerů.“

Místo provedení: Tento workshop je možné realizovat s dětmi na letních táborech nebo například v rámci zájmových kroužků.

Pomůcky:

- mísy
- 4 silikonové podložky

Materiál:

- staré noviny
- voda

Počet dětí: 20–25

Věk: 3–6 let

Postup:

Výroba papíru z novin – Děti rozdělíme do 4 skupin a rozdáme každé skupině jednu mísu, staré noviny, podložku a lahev s vodou. Úkolem dětí je natrhat novinový papír na co

nejmenší kousky a naplnit s ním mísu. Když je mísa naplněna, mohou do ní děti nalít vodu. Následně směs rozmělní na kaši a nechají chvíli odležet. Nakonec směs vyloví, vyždímají přebytečnou vodu a vytvoří placku na podložku. Poté nechají vyschnout na slunci, dokud nevznikne papír.

6.2 LÉKÁRENSTVÍ

Motivace:

Květiny a stromy: Děti rozdělíme do dvou skupin. Jedna skupina budou květiny a druhá stromy. Děti postavíme do dvou řad naproti sobě. Pomocí lana nebo klacíků vyznačíme hranice prostoru, ve kterém bude hra probíhat. Když řekneme název jedné skupiny, tedy květiny nebo stromy, daná skupina vyběhne proti druhé skupině a pokouší se někoho chytit. Pokud je někdo chycen, stává se součástí druhé skupiny. V průběhu hry můžeme střídát startovací pozice. Děti mohou před startem sedět v tureckém sedě, ležet na zádech nebo stát na jedné noze.

Příběh:

„Lidé se odjakživa léčili pomocí rostlin, které našli v okolí svých domovů, nebo které si koupili od bab kořenářek. Čím více nemocí a bacilů se objevovalo, tím více bylinek lidé potřebovali. Vzniklo proto řemeslo, které se zabývalo výrobou léků. Toto řemeslo se nazývalo lékárenství. Každý lékárník měl v lékárně pouze bylinky, ze kterých připravoval léky. Toto řemeslo existuje dodnes, ale dnes už se léky neskládají pouze z bylin. Byliny ale stále existují a my si pomocí nich můžeme vyléčit různé méně závažné nemoci jako je například bolest hlavy, rýma nebo kašel.“

Místo provedení: Tento workshop je možné realizovat na letních táborech nebo v rámci zájmových kroužků. Je možné spojit s exkurzí do historické lékárny.

Pomůcky:

- trojnožka na kotlík a kotlík
- naběračka
- jednorázové kelímky
- sítko
- dřevo
- noviny
- sirky

Materiál:

- barel s vodou
- sušené bylinky

Počet dětí: 10

Věk: 3–6 let

Postup:

Vaření čaje – S dětmi rozděláme oheň, nad který postavíme trojnožku na kotlík. Na ní zavěsíme kotlík, který bude naplněný čistou vodou. Když voda začne přicházet k varu, oslovíme děti, aby do vody nasypaly určité množství sušených bylin. Když voda začne vařit, kotlík odstavíme z ohně a necháme chvíli vychladnout. Poté přes sítko přecedíme a rozlijeme čaj dětem do kelímků.

7 WORKSHOPY REALIZOVANÉ V MŠ A JEJICH REFLEXE

Realizace v mateřských školách je dle mého názoru v mnoha ohledech jednodušší než mimo ně. Když organizujeme workshop v mateřské škole, tak je pro děti prostředí třídy známé a běžné. Nestane se nám tedy, že po příchodu dětí na ně bude působit třída jako zcela nový prostor, který je potřeba prozkoumat. Další výhodou je, že se s dětmi nemusíme nikam hromadně přesouvat. Pokud si v průběhu workshopu vzpomeneme, že jsme si zapomněli přinést nějaké pomůcky, můžeme si pro ně dojít do kabinetu.

Já jsem tyto workshopy realizovala v průběhu praxí, chtěla jsem se přiblížit co nejvíce situaci, že jsem učitelkou v mateřské škole. Jako taková bych znala jednotlivé děti a jejich individuální schopnosti. Učitelka v mateřské škole ví, jak jsou děti zvyklé pracovat a co od nich může očekávat. Dále zná vybavení třídy a může si proto více rozplánovat jednotlivé aktivity workshopu. Nehledě na to, že ve třídě s ní v průběhu workshopu pravděpodobně bude další učitelka, která jí může s realizací pomoci. Nevýhodou by naopak mohlo být to, že jsou na učitelku děti zvyklé. Aktivita pro ně proto bude jen běžnou řízenou činností a učitelka se tak musí více snažit v rámci motivace.

Vzhledem k tomu, že jsem workshopy realizovala během praxí, tak jsem plánovala i všechny aktivity na celé dva týdny. Mohla jsem proto workshopy zasadit do děje integrovaného bloku. Téma mého integrovaného bloku bylo Čert a Káča. První týden se zabýval tradicemi a životem na vesnici. Druhý týden měl být zaměřen na peklo a čerty. Toto téma bylo pro mé záměry ideální a dalo se propojit s mými workshopy.

7.1 PEKAŘSTVÍ

Jako první workshop, který jsem v mateřské škole realizovala, jsem zvolila pekařství. Zpočátku bylo důležité vymyslet organizační detaily tohoto workshopu. Do děje pohádky se toto téma hodilo, nebyl proto problém vložit workshop do integrovaného bloku. Použila jsem proto motivaci pohádkou. V příběhu bylo zmíněno, že se Káča a ostatní obyvatelé vesnice sházeli každou neděli v hospodě na tancovačce. Na tancovačku bylo potřeba zajistit pohoštění, mezi kterým byly i tradiční české koláče. Poté jsem dětem převyprávěla příběh o tom, jak vzniklo pekařství. Děti jsem zapojila a kladla jim v průběhu vyprávění otázky, které s příběhem souvisejí.

Workshop jsme spojili s návštěvou klientek z organizace Totem. Totem je mezigenerační a dobrovolnické centrum, jehož hlavním úkolem je poskytování sociálně aktivizačních služeb a aktivizačních programů. Tato organizace spolupracuje mimo jiné i s mateřskou školou, kde se měl workshop odehrát. Domluvili jsme se proto na spolupráci. Představa byla taková, že mateřskou školu navštíví dvě důchodkyně, které dětem představí svůj vlastní recept na koláče a zapojí se s dětmi i do pečení.

Před začátkem workshopu bylo zapotřebí nakoupit suroviny na pečení koláčů. Také bylo potřeba zajistit nádobí a další pomůcky. Nádobí v této mateřské škole nebylo volně k dispozici, proto muselo být obstaráno jinde. Jednalo se o dvě mísy, které se využily na rozdělání těsta a tvarohové náplně. Dále vařečky na promíchání surovin, razítko na koláčky, pečící papír a plechy do trouby. Byla možnost vypůjčit si příbor ve školní jídelně.

Pomůcky:

- 2 mísy
- 4 vařečky
- lžice podle počtu dětí
- pečící papír
- plech na pečení
- razítko na koláčky

Materiál:

Těsto:

- 500 g hladké mouky
- 3 žloutky
- jedno změkklé máslo
- špetka soli
- vanilkový cukr
- droždí
- jeden hrnek mléka

Náplň:

- tvaroh
- moučkový cukr
- 2 vejce

- 1 vanilkový puding
- 1 vanilkový cukr
- rozinky

Realizace:

Samotná realizace workshopu probíhala následovně. Děti byly rozděleny do dvou skupin, jedna skupina rozdělala těsto a druhá tvarohovou náplň. Nejdříve jsme suroviny míchali vařečkou, ale bylo to pro děti příliš náročné. Proto mohli děti k promíchání surovin použít ruce, které si před tím umyly mýdlem. Když bylo těsto i náplň připravené a dochucené, začaly děti tvarovat koláčky. Já a další paní učitelka jsme rozdělily těsto na stejné dílky a děti z nich tvarovaly kuličky. Poté použily razítko na koláčky a vytvarovaly jím placky s vystouplým okrajem. Ty naskládaly na plech a za pomoci čajových lžiček je plnily tvarohovou náplní. Nakonec kdo z dětí chtěl, mohl koláček ozdobit rozinkou.

Děti byly z pečení nadšené. Moc se jim líbilo, když mohly těsto a náplň zpracovávat rukama. Po upečení daly koláčky rodičům a radovaly se z toho, jak jim chutnají. Několik dětí si následně doma s rodiči upeklo svoje koláče.

7.2 MYDLÁŘSTVÍ

V pořadí druhý workshop, který se zabýval výrobou mýdla, jsem zařadila do druhého týdne praxí.

Z bezpečnostních a organizačních důvodů jsem se rozhodla tento workshop provádět v rámci center aktivit. Výuka v centrech probíhá tak, že je řízená činnost zkrácena na polovinu a druhou polovinu probíhá výuka v centrech aktivit. Děti mají možnost vybrat si každý den do jakého centra půjdou. Pracují zde samostatně na úkolu, který obsahově odpovídá danému centru. Centra mohou být například pokusy, matematika a logické myšlení, domácnost, pohyb, hudba, kostky, knihy a písma a mnoho dalších. Na závěr proběhne hodnotící kruh, kde se děti učí reflexi jejich práce. Já jsem se rozhodla zařadit tento workshop do centra pokusů.

Opět jsem zvolila motivaci knihou čert a Káča. Na Úvod workshopu jsem dětem řekla: *„Čerti se v pekle připravovali na vesnickou tancovačku. Nemohli ale do hospody přijít se špinavými kožichy a ušmudlanými tvářemi. Každý člověk by ihned poznal, že před ním stojí čert. Proto se museli všichni vydrhnout od hlavy až ke kopytům. To se ví, že taková špína,*

kteřá je v pekle se nedala smýt jen obyčejnou vodou. Proto museli čerti použít voňavá mýdla.“

Poté jsme si s dětmi vyprávěli příběh o vzniku mýdla a stejně jako v předchozím workshopu jsem se dětí ptala na doplňující otázky, které s příběh souvisely.

Před začátkem workshopu bylo zapotřebí sehnat potřebné pomůcky a materiál. V den konání jsem jen připravila pracovní místo, aby bylo na workshop vše připraveno.

Pomůcky:

- silikonové formy
- hluboká lžíce nebo naběračka
- nůž
- dva hrnce (jeden větší a druhý menší)
- vařič
- ubrus na ochranu pracovní plochy
- plastové tácy

Materiál:

- čirá mýdlová hmota
- sušené bylinky a květiny (například růže, levandule, měsíček lékařský, kopřiva, sedmikráska)
- vonné olejíčky

Realizace:

Nejdříve jsme nalili do většího hrnce horkou vodu, kterou jsme nechali na vařiči ohřívát. Důležité je dávat pozor, aby voda nezačala vařit. Do menšího hrnce vložíme ztuhlou mýdlovou hmotu a za stálého míchání necháme rozpustit. Než se hmota rozpustila, vyprávěla jsem dětem příběh o tom, jak vzniklo mýdlo a řemeslo zvané mydlářství. Poté si děti připravily silikonové formičky a nazdobily si je. Mohly si vybrat bylinky, které do formy nasypou. Éterické oleje si děti mohly očichat a vybrat si jeden, který jim voní. Ten aplikovaly v přiměřeném množství na bylinky, které mají na dně formičky. Nakonec do formy nalily rozpuštěnou mýdlovou hmotu a po dobu 24 hodin nechaly ztuhnout za pokojové teploty.

Éterické oleje se mají správně přidávat do rozpuštěné hmoty a společně je nechat prohrát, aby se tyto dvě látky správně spojily. Já jsem zvolila výše zmíněný postup z důvodu, že si každé dítě mohlo zvolit svůj olejíček a nemusely se domluvit pouze na jednom.

Během workshopu je potřeba dbát zvýšené opatrnosti. Hrozí zde riziko popálení, a proto je potřeba skupinku dětí zvládat a seznámit je s možným nebezpečím a postupem při práci.

Děti velice bavilo pozorovat, jak se mýdlová hmota postupně rozpouští. Radost měly i z toho, že si každé dítě mohlo vybrat svoje byliny a olejíčky, které odpovídaly jejich preferencím. Následně doma začaly mýdlo ihned používat.

8 WORKSHOPY REALIZOVANÉ MIMO MŠ A JEJICH REFLEXE

Workshopy, které se uskutečňují mimo mateřskou školu, mohou probíhat například v rámci letních táborů nebo zájmových kroužků. Workshopy probíhající mimo mateřskou školu jsou v mnohém obtížnější. Děti ale obvykle baví více. Je to z důvodu, že je to pro ně něco nového. Prostředí, ve kterém se workshopy odehrávají je pro ně neznámé. V ten okamžik se jejich pozornost zaměří na prozkoumání okolí. Poznávají nové místo a měli bychom jim před začátkem workshopu dát pro toto prozkoumávání prostor. Samozřejmě se musíme držet pravidel bezpečnosti a dětem nemůžeme dovolit sahat na nebezpečné stroje a pomůcky, ale bezpečné prozkoumání bychom jim dovolit měli.

Nevýhodou je to, že jako vedoucí workshopu víte pouze počet a věk dětí. Neznáte děti příliš dobře a dostatečně dlouhou dobu, abyste byli schopni určit schopnosti a dovednosti těchto dětí. Měli byste mít proto v záloze více obtížností a v průběhu workshopu se snažit přizpůsobit tempu a schopnostem dětí.

Pokud se v den workshopu vidíme s dětmi poprvé, nebo pokud jsme se s nimi nestihli seznámit, je vhodné to provést před začátkem workshopu. Seznámit se mají děti jak s vedoucím workshopu, tak i mezi sebou. Je možné, že se vidí poprvé. Seznámení stačí krátké a nejlepší je provádět ho formou hry. Například zvolíme maskota, který má určitou spojitost s aktivitami, na které se chystáme. Představíme dětem maskota a oznámíme jim, že je bude celým workshopem provádět. Poté představíme sebe, aby v nás děti získaly větší důvěru. Nakonec se pošle maskot po kruhu a každé dítě ho pozdraví a představí se mu. Díky tomu si zapamatujeme některá jména dětí a v průběhu činností se nám s nimi bude lépe komunikovat.

8.1 LÉKÁRENSTVÍ

Tento workshop jsem realizovala na příměstském táboře, na kterém jsem byla jako vedoucí. S dětmi jsem se znala již z předchozích dní, proto jsme se před workshopem nepředstavovali. Tábor byl pro děti od 4 do 12 let. Byl ale rozdělen do tří oddílů a já měla na starosti děti ve věku 4–7 let. Tábor měl hlavní téma Příroda kolem nás, proto jsem se rozhodla o workshop lékárenství. Věděla jsem, že je v plánu jet na louku k ohništi, a proto jsem si vymyslela, že budu realizovat tento workshop.

Pomůcky:

- trojnožka na kotlík
- kotlík
- naběračka
- jednorázové kelímky
- sítko
- dřevo
- noviny
- sirky

Materiál:

- barel s vodou
- sušené bylinky

Postup:

Ráno jsme si děti převzali od rodičů a společně jsme vyrazili do přírody. Když jsme dorazili na louku, poblíž které bylo ohniště, mohli jsme začít s přípravou ohniště. Dříví jsme si přivezli s sebou a děti měly za úkol nanosit malé větvičky, aby oheň lépe chytil. Postavili jsme ze dřeva pyramidu a dovnitř jsme naskládali suché větvičky a staré noviny. Když se oheň rozhořel, postavila jsem nad něj trojnožku a na ní zavěsila kotlík. Do kotlíku jsme nalili vodu, kterou jsme přivezli s sebou v barelu. Než začala voda vařit, měli jsme dostatek času, a tak jsme začali s motivací na aktivitu. Rozdělila jsem děti do dvou skupin a společně jsme vymezili hranice hřiště. Poté jsem dětem řekla, ať se postaví do dvou řad naproti sobě. Když jsem řekla název jedné skupiny, tedy květiny nebo stromy, měly děti za úkol vyběhnout a honit děti z druhé skupiny. Postupně jsme měnili pozice, ze kterých děti startovaly. Vystřídali jsme sed, leh a stoj na jedné končetině. Poté jsem vyndala sušené bylinky, které jsem přinesla s sebou, a děti měly možnost si k bylinkám přivonět. Společně jsme nasypali bylinky do kotlíku, ve kterém už mezitím začala voda vařit. Sundali jsme kotlík z trojnožky a nechali v něm bylinky cca 10 minut vylouhovat. Poté jsme čaj přecedili přes sítko a každé dítě si pomocí naběračky nalilo čaj do kelímku. Nakonec jsme ho všichni společně ochutnali.

Děti nejvíce bavilo, když se mohly zapojit při rozdělávání ohně. Dále je zajímalo, jak dlouho bude trvat, než přijde voda k varu. Nakonec, když čaj ochutnávaly, měly radost, že se na uvaření tohoto čaje podílely.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo vytvořit takové workshopy, které budou použitelné pro edukaci dětí předškolního věku. Workshopy byly vytvořeny s přihlédnutím k vývojovým schopnostem a dovednostem dětí předškolního věku. Byla do nich zahrnuta motivace i příběh, který obsahoval historii daných řemesel. Dále workshopy obsahovaly pomůcky, materiál a postup práce. Pro usnadnění následné práce s mnou vytvořenými workshopy byly do práce přidány ještě informace o věku a počtu dětí, které dle mého úsudku odpovídají činnostem. Pokud to workshop vyžadoval, byly vytvořeny pracovní listy.

Vybrané workshopy byly realizovány, aby byla ověřena jejich vhodnost pro předškolní děti. Během realizace bylo zjištěno, že workshopy jsou svojí obtížností pro děti vhodné. Zároveň se děti absolvováním těchto workshopů naučily nové dovednosti a poznatky, které pomáhají utvářet jejich představu o historii českých zemí.

Během realizace bylo zjištěno, že děti toto téma velmi zaujalo. V dalších dnech jsem pozorovala, jak si hrají na historická řemesla a do své hry vkládají znalosti, které v průběhu workshopů získaly. Při výrobě výrobků děti nejvíce bavila experimentace s materiály, které pro ně byly mnohdy neznámé. Když zpracovávaly těsto holýma rukama bylo vidět, že je toto hmatové vnímání těsta velmi baví. Při rozpouštění mýdlové hmoty se zájmem pozorovaly, jak se z pevného skupenství stává tekutá hmota. Měly radost, když si mohly vybrat vonný olejíček, který jim voněl nejvíce a při výběru bylinek na ozdobu si také vyhrály. U vaření čaje je velice bavilo pozorovat, kdy se ve vodě začnou tvořit bublinky a kdy začne vařit.

Dalším zjištěním bylo, že děti měly radost z vytvořených výrobků. Mýdlo, které si vyrobily doma začaly ihned používat. Rodiče druhý den říkaly, že si neustále v průběhu dne chodily mýt ruce, protože mohly použít mýdlo, které samy vyrobily. Poté si neustále čichaly k rukám, aby cítily vůni jejich mýdla. Upečené koláčky daly rodičům a radovaly se, když jim chutnaly. Několik dětí peklo vzápětí koláčky i doma s rodiči, a ukazovaly doma postupy,

které jsme používali v mateřské škole. Bylinkový čaj si vypily a vyprávěly si mezi sebou, jak výborný čaj zvládly uvařit.

RESUMÉ

I have created workshops that deal with the history of traditional Czech crafts. These workshops can be used by anyone who wants to learn about history with preschool children. Workshops contain motivation that prepares children for activities. They also contain a story that appropriately gives information about the history of the craft to children. They also contain a list of aids and material that you can use in preparation. At the end of each workshop there is a procedure that describes how to proceed during production.

I have carried out all these workshops and verified their suitability. During the realization, I found out that children enjoy the history theme. During production, they became acquainted with new materials and explored their properties. Children were very happy about the products. They used the soap, which they made, at home and washed their hands with it. They gave the cakes to their parents, and a few children baked them again at home.

I hope that teachers will use these workshops and that they will encourage interest in history among preschooler children.

SEZNAM LITERATURY

KOCOUREK, Jaroslav a Marek PODHORSKÝ. *Stará řemesla*. Olomouc: Agentura Rubico, 2017-. Naše země. ISBN 978-80-7346-213-0.

Pečeme perníčky: 93 osvědčených rad a receptů. Praha: Reader's Digest, 2012. Receptář (Reader's Digest). ISBN 978-80-7406-236-0.

VONDRUŠKOVÁ, Alena a Vlastimil VONDRUŠKA. *Řemesla a výroba*. Praha: Vyšehrad, 2015. Průvodce českou historií. ISBN 978-80-7429-634-5.

60 Hochwertige Pizzaofen Stock-Vektoren und -Grafiken - Getty Images. Lizenzfreie Stock-Fotos, Illustrationen, Vektor-Grafiken und Videoclips - Getty Images [online]. Copyright © 2020 Getty Images. Das Getty Images Design ist eine eingetragene Marke von Getty Images. [cit. 27.06.2020]. Dostupné z:

<https://www.gettyimages.de/grafiken/pizzaofen?assetfiletype=eps&family=creative&mediatype=illustration&phrase=pizzaofen&sort=mostpopular>

PŘÍLOHY

Příloha 1 - příprava náplně do koláčů

Příloha 2 – modelování koláčů pomocí razítka

Příloha 3 – plnění koláčů tvarohovou náplní

Příloha 4 – upečené koláče

Příloha 5 – výroba mýdla s mladšími dětmi

Příloha 6 – výroba mýdla se staršími dětmi

Příloha 7 – nalévání mýdlové hmoty do formiček

Příloha 8 – hotové mýdlo